

MALİ MÜŞAVİR GÖZÜYLE CUMHURİYE'TEN GÜNÜMÜZE KADIN VE HAKLARI

Fatma Karakan

Serbest Musasebeci, Mali Müşavir, Türkiye, e-mail: fkarakan_81@hotmail.com

Çağdaş demokratik hukuk devletlerinde, herkesin ayrımcılık gözetilmeksizin kanun önünde eşit olması insan haklarına saygının temelidir.

Bu açıdan, bir ülkede kadın haklarının geliştirilmesi için yapılan her çalışma, o ülkede demokratikleşmeye destek oluşturmaktadır.

Dünyada ve ülkemizde, hakların varlığıyla kullanımı arasında kadınlar aleyhine belirgin bir ayırım olduğu görülmektedir.

Bu ayrımcılık günümüzde de değişik alanlarda ve boyutlarda devam etmektedir. Aslında bir ülkede eğitimde, sağlıkta, ekonomide, sosyal, kültürel, siyasal yaşamda var olan sorunlar, o ülkede kadın - erkek herkesi olumsuz etkilemektedir. Ancak, kadınların bu sorunlardan daha yüksek oranlarda etkilendiği de tartışmasızdır.

Bir ülkede toplumsal cinsiyet eşitliğinden söz edebilmek için, kadınların haklara sahip olmada, bunları kullanmada, yasalar önünde, kaynaklara ve hizmetlere erişimde, erkeklerle eşit konumda olması gerekir. Ancak tarih boyunca erkeklerin egemen olduğu da malumdur.

Türk toplumu tarihi süreci içerisinde; kadın hakları konusu farklı seyirlerde cereyan etmiştir.

II. Meşrutiyet ile beraber ve daha sonrasındaki süreç içerisinde kadınların, toplumsal hayat içerisinde yer bulma, kendini fark ettirme, her doğan erkek birey gibi insan haklarından faydalanma çabaları dikkate alınmaya başlamıştır.

Kadınların eğitim alabilmek, çeşitli fırsatlar bularak, farklı yollardan seslerini duyurmak, geçimini sağlayabilmek adına iş bulabilmek tüm bunları yaparken de hukuki, toplumsal ve aile içerisinde de kabul görmek için önemli çabaları sonuç bulmaya başlamıştır.

Citation/Atf: KARAKAN, F. (2024). CUMHURİYE'TEN GÜNÜMÜZE KADIN VE HAKLARI. İZMİR SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER DAYANIŞMA DERGİSİ. 7(1): 65-68

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Fatma Karakan
E-mail: fkarakan_81@hotmail.com

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

19. yüzyıldan itibaren gelişmiş ülkelerde kadının toplum hayatındaki yeri ve önemi haretle tartışılmaya başlanmış ve özellikle Batılı kadınlar, erkeklerle eşit haklara sahip olmak adına mücadele içine girmişlerdir. Zaman içinde konumunu kaybeden ve toplumsal hayatın dışında bırakılan Türk kadını da dünyadaki bu değişimi takip etmiştir. Eğitim, çalışma, evlilik, eşit yurttaşlık ve oy hakkı ile ilgili taleplerini yüksek sesle dile getirmeye başlamışlardır.

Mustafa Kemal'in önderliğinde emperyalist güçlere karşı verilen tam bağımsızlık mücadelesinin zaferle sonuçlanmasının ardından, 100 yıl önce 29 Ekim tarihinde kuruluşu ilan edilen Cumhuriyetimiz, ulusal egemenlik temelinde dayandırılmıştır

Cumhuriyetimizin kuruluşunu izleyen ilk on yılda yapılan devrimlerle, toplumun her alanında çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırılması hedeflenmiş ve devletin laik hukuk temelinde yapılandırılması amaçlanmıştır.

Bu amacı gerçekleştirmek üzere çıkarılan devrim yasalarıyla, adeta birbiri ardına kenetlenen halkalar şeklinde eğitimde birliğin, toplumsal ve ekonomik kalkınmanın, çağdaş dünyaya uyum sağlamanın temelleri atılmış, kadın erkek eşitliği temel ilke olarak benimsenmiştir. 5 Şubat 1937 tarihinde Anayasa'da laiklik ilkesine yer verilerek devrim halkalarının kilit noktası konulmuştur.

Atatürk devrimlerinin yaşama geçirilmesinin her aşamasında kadınların katılımına özen gösterilmiştir. Cumhuriyetimizin kuruluş felsefesi olarak benimsenmiş olan kadın erkek eşitliği günümüzde demokrasinin ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmanın temel kriteri olarak kabul edilmektedir.

Cumhuriyet aynı zamanda bir kadın devrimidir.

Cumhuriyetle başlayan büyük toplumsal dönüşümün temel eksenini "kadın erkek eşitliği" olmuştur. Henüz "*Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*"; "*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi CEDAW*" gibi uluslararası sözleşmelerin dünya gündeminde bile olmadığını bir dönemde, Türkiye'de kadınlara siyasi haklar tanınmıştır. Atatürk'ün önderliğinde doğrudan kadın

haklarına yönelik yapılan devrimlerle demokratikleşme yolunda kararlı adımlar atılmaya başlanmıştır.

Kadınlar, 3 Nisan 1930'da belediyelere; 26 Ekim 1933'de muhtarlık ve ihtiyar heyetine seçilme ve seçme hakkına sahip olmuşlardır.

1924 Anayasasında milletvekili seçme ve seçilme hakkı sadece erkeklere tanınmıştı. **5 Aralık 1934 tarihinde** Anayasa'nın 10. ve 11. maddelerinde yapılan değişiklikle kadınlara da milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Anayasa'da yapılan değişikliklerine uygun olarak Milletvekili Seçimi Kanunu'nda yine aynı tarihte değişiklik yapılmış ve anayasa ile tanınan eşit haklara seçim kanununda da yer verilmiştir. Hem Anayasa değişikliği hem Seçim kanunundaki değişikliğin Resmi Gazetede birlikte ilan edilmesi, Cumhuriyet devrimleriyle kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesindeki kararlılığın çok belirgin bir örneğidir.

Kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkını ilk kez kullandığı 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili seçilmiştir.

Henüz olumlu ayrımcılık ya da kota kavramlarının dünya gündeminde olmadığı yıllarda 18 kadın milletvekili TBMM'de yer almıştır.

Ancak, devrim sürecinden sonra ülkemizde kadın erkek eşitliğine yönelik çalışmalar uzun yıllar ihmal edilmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki ilerlemeler izlenmemiş, gelişmelere uyum sağlanamamıştır. Nitekim 1935 yılında parlamentoda kadın temsil oranıyla (%4,6) ile Türkiye dünyada ikinci sırada iken, 2020 yılında TBMM'de kadın milletvekili oranı % 17,4 olup dünya sıralamasında çok geri sıralarda yer almaktadır.

Kadın haklarının EN BÜYÜK güvencesi: Laiklik ilkesidir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde birbiri ardına çıkarılan devrim yasaları tüm yurttaşlar için haklar tanırken devrim yasalarından seçme-seçilme hakkında olduğu gibi bazıları doğrudan kadınlara haklar verilmesine yöneliktir.

Atatürk, kadınların Kurtuluş Savaşı sırasında gerek cephede gerekse cephe gerisindeki mücadelelerini takdir etmiş, Cumhuriyetin kuru-

luşundan itibaren kadının sosyal, ekonomik ve siyasal konumunu iyileştirici uygulamaları başlatmış ve halka yaptığı konuşmalarında kadınların güçlenmesinin önemini vurgulamıştır:

“Milletimiz güçlü bir millet olmaya azmetmiştir. Bunun gereklerinden biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir.”

Tarihsel süreç içinde bakıldığında, hakların varlığıyla kullanımı arasında kadınlar aleyhine belirgin bir ayrım olduğu ve bu ayrımcılığın günümüzde de değişik alanlarda ve boyutlarda devam ettiği görülmektedir.

Kadınlara karşı ayrımcılığın kaldırılmasını sağlamak üzere, uluslararası düzeyde kararlı bir şekilde yürütülen çözüm arayışları, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi'nin kabulü ile çok önemli bir noktaya ulaşmıştır.

Kadın haklarının hareket noktası insan haklarıdır.

Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulmuş olan Kadının Statüsü Komisyonu öncelikle insan haklarından kadınların eşit haklara yararlanmasını sağlamak üzere çok sayıda uluslararası beyanname ve sözleşme düzenlemiştir

1972 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kadın ile erkek arasında eşit haklara sahip olma ilkesinin yaşama geçirilmesini sağlamak üzere “1975 Yılı Uluslararası Kadınlar Yılı” olarak kabul edilmiştir.1975 yılında Mexico City’de toplanan birinci Dünya Kadın Konferansında 1985 yılına kadar “Eşitlik, Kalkınma ve Barış İçin BM Kadınlar On Yılı” ilan edilmiş, bu on yıl içinde kaydedilen gelişmelerin izlenip gözden geçirileceği ikinci dünya kadın konferansı toplanmasına karar verilmiştir.

Mexico City’de ayrıca Kadının İnsan Haklarına yönelik bir Sözleşme hazırlanması konusunda acil çağrı yapılmıştır. Bu çağrı üzerine, Kadının Statüsü Komisyonu tarafından hareket noktası *“kadınların medeni durumuna bakılmaksızın her türlü ayrımcılığın kaldırılması”* olan *“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın*

ğın Önlenmesi Sözleşmesi” hazırlanmıştır. Sözleşme, uluslararası hukukta kadının statüsünün yükseltilmesine ve cinslerarası eşitliği sağlamaya yönelik en önemli belgedir

Kadınların insan haklarının gelişmesinde *“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi”* 18 Aralık 1979 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilmiş, 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılmış ve 3 Eylül 1981 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. 2020 tarihi itibarıyla 189 devlet tarafından onaylanmıştır.

Sözleşme İngilizce adının baş harflerinden oluşan sözcük ile kısaca CEDAW olarak anılmaktadır.

Bu sözleşmenin hareket noktası, kadın ile erkek arasında yaşamın her alanında var olan **“her türlü ayrımcılığın kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın kaldırılması”dır**. Bilindiği gibi sözleşme, dünyada kadın erkek eşitliğinin yaşamın her alanında tam anlamıyla yerleştirilmesine hukuki temel oluşturmaktadır.

Türkiye,Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini 1985 yılında onaylamıştır.

Sözleşme, yasaların kadın erkek eşitliğine uygun düzenlenmesinde itici güç oluşturmaktadır. Sözleşme aynı zamanda Anayasanın 90. maddesi gereğince kadınlara yapılan ayrımcılığın kaldırılması için uygulamaya yön vermektedir.

Kadına Yönelik Şiddet Bir İnsan Hakları İhlalidir.

Bilindiği gibi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi ile kadınların statüsünün yükseltilmesi ve kadınlara karşı ayrımcılığı giderilmesi hedeflemiştir. Ancak o tarihlerde aile içi kadına yönelik şiddet bir özel alan konusu olarak görülmüş ve sözleşmede *“kadına yönelik şiddet”* sorununa ilişkin açık ifadelerle bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Oysa kadına yönelik şiddet bir insan hakları ihlalidir, sadece kadının sorunu değildir toplumsal bir sorundur, bir halk sağlığı sorunudur

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle çok

yönlü mücadele amacıyla hazırlanan “Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzaya açılmıştır. Bu nedenle, uluslararası alanda İSTANBUL SÖZLEŞMESİ olarak anılmaktadır.

Türkiye, sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülke olmuştur.

İstanbul Sözleşmesi, uluslararası hukukta, şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin ve kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın bir sonucu olduğunun vurgulandığı ilk Sözleşmedir.

İstanbul Sözleşmesi, fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal şiddet her tür şiddetle mücadele konusunda “Önleme, Koruma, Kovuşturma ve Destek Politikaları” başlıkları altında dört temel dayanağı olan ilk Sözleşmedir.

İstanbul Sözleşmesi, aynı zamanda şiddetle mücadelede bağımsız bir izleme mekanizması bulunan ve yaptırım gücü olan bağlayıcı ilk Sözleşmedir.

TARİHE ŞU ACI NOTU DÜŞTÜK

20 Mart 2021 tarih ve 31429 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan “İstanbul Sözleşmesinin feshi hakkında” Cumhurbaşkanlığı Kararıyla Türkiye Sözleşmeye taraf olmaktan vazgeçmiştir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ YAŞATIR.

Kadın Erkek Eşitliği Bir Demokrasi Meselesidir

Sonuç olarak, günümüzde kadınlar yasalarda ve uluslararası sözleşmelerde yapılan düzenlemelerle eşit haklara sahip olsalar da, bu hakları kullanmada engellerle karşılaşmaktadır.

Nüfusun yarısı olan kadınların büyük çoğunluğunun ailede ve toplumsal yaşamda ayrımcılığa uğradığına, 2020 yılında ülkemizde 1 milyon 680 bin kadının okuryazar olmadığına dikkat çekerek;

- Kadınların en temel sorunu olan EĞİTİM konusunda toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı kararlı bir devlet politikası uygulanması;
- Eğitim sistemlerinin özgür bireylerin yetiştirilmesi amacıyla laik bilimsel temele dayanandırılması;
- Her üç kadından birinin şiddete maruz kal-

dığı ülkemizde, öncelikle aile içi şiddet olmak üzere, şiddetin her türüne son verilmesi; sığınma evlerinin sayısının artırılması;

- Evlilik yaşının uygulanmasını, çocuk evliliklerinin önlenmesi;
- Yerel yönetimlerde % 3; TBMM’de % 17 olan temsil oranının artmasını, gerçek demokrasiye ulaşılması için Seçim Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu ve parti tüzüklerinde cinsiyet kotası konularak özel önlemler alınması;
- Siyasi Partilere verilen devlet desteğinin bir bölümünün kadın seçmenlerin eğitimi ve kadınların siyasete katılımı kolaylaştırma amaçlı kullanılması;
- Atatürk ilke ve devrimleriyle kazandığımız haklardan geriye gidişe son verilmesi gerekiyor.

Bugün içinde bulunduğumuz durum kaygı vericidir. Gelenekler ve din kuralları içine sıkıştırılmış gericiliğin, bilgisizliğin, kadına eşit olarak bakamayan anlayışın şiddete yönelerek, erkek egemenliğini baskın kılmının aracı durumuna gelmesinde, siyasal erkin onaylayıcı tutumunun etkin olduğunu biliyoruz.

Kadının insan olup olmadığının tartışıldığı Ortadoğu İslam coğrafyasında, sahip olduğumuz hakların tehlike altında olduğunu unutmamalıyız. Bilim ve aklın yol göstericiliğinde, çağdaş dünyanın bir parçası olmak için ve her zamandan daha çok çalışmak zorundayız. Bu bizim Atamıza olan sorumluluğumuzdur.

ATATÜRK’ÜN

Bir toplum, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan meydana gelir. Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilir!

BU TOPRAKLARDA HAK VERİLMEZ ALINIR FELSEFESİNİ BENİMSEMİŞ HAKLARI İÇİN MÜCADELE ETMİŞ VE MÜCADELE ETMEYE DEVAM EDECEK TÜM YÜREKLİ KADINLARIN ÖNÜNDE SAYGIYLA EĞİLİYORUM.